

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การบริการทันตกรรม เป็นการป้องกัน การตรวจวินิจฉัย และการบำบัดโรคของฟัน หรือโรคของอวัยวะ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับฟันของมนุษย์ (พิศาล เทพสิทธิ์า, 2534)

2.2 งานทันตสาธารณสุข การดำเนินงานทันตสาธารณสุขให้ประสบผลและต่อเนื่อง ต้องอาศัยการพัฒนาองค์ความรู้หลายด้านอย่างเป็นกระบวนการ เช่น ระบาดวิทยาของโรค เทคโนโลยี และองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และกลุ่มเสี่ยง วิทยาการควบคุมและป้องกันโรค พฤติกรรมทันตสุขภาพ เป็นต้น

2.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ประกอบด้วย

2.3.1 ปฏิรูประบบโครงสร้างและกลไกการบริหารจัดการระบบสุขภาพ

2.3.2 เร่งการสร้างสุขภาพเชิงรุก

2.3.3 การสร้างหลักประกันการเข้าถึงบริการสุขภาพถ้วนหน้า

2.3.4 การสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมเพื่อสุขภาพ

2.3.5 การบริหารจัดการความรู้ และภูมิปัญญาเพื่อสุขภาพ

2.3.6 การพัฒนาบุคลากรสุขภาพ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและระบบสุขภาพใหม่

(สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ,2544).

2.4 การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

ประเทศไทยได้มีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ หลายประการ ที่มีผลให้คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ส่งเสริมให้ข้าราชการมีการทำงานดีขึ้น และเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารต้นทุน เพื่อใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานราชการเป็นไปตามแนวทางการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result – Based Management : RBM) เพื่อนำบริการที่มีคุณภาพสู่ประชาชน โดยทุกส่วนราชการจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายการดำเนินงาน ดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของผลงานอย่างเป็นรูปธรรม และวิธีการวัดผลสัมฤทธิ์ ตลอดจนข้อตกลงผลงาน (Performance agreement) ไว้ล่วงหน้า (ปิยธิดา ตรีเดช, 2544)

2.5 ระบบพัฒนางานบริการ (Improving Service System)

มีเป้าหมายเพื่อพัฒนางานบริการให้เจริญก้าวหน้า อย่างรวดเร็วต่อเนื่อง มั่นคง และยั่งยืน ประกอบด้วย 6 กิจกรรมหลัก คือ

2.5.1 การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ให้รู้ถึงปัญหา สาเหตุ และแนวทางการปรับปรุงแก้ไขงานบริการ อย่างถูกต้อง ชัดเจน และครบถ้วน ในด้านต่อไปนี้

2.5.1.1 ด้านงาน

2.5.1.2 ด้านหน่วยงานที่เป็นเจ้าของงานบริการ

2.5.1.3 ด้านองค์กรที่เป็นผู้รับผิดชอบงานบริการนั้น

สิ่งที่ได้จากกิจกรรมนี้คือ เราจะพัฒนาอะไร ด้วยวิธี / กลยุทธ์ใด จึงน่าจะได้ผลดีที่สุด

2.5.2 การวางแผนพัฒนางานบริการ ให้ได้แผนที่ชัดเจน ครอบคลุม เอื้ออำนวยต่อการนำไปปฏิบัติและการประเมินผลการพัฒนางานบริการ จำแนกเป็น แผนระยะสั้น แผนระยะยาว

2.5.3 การดำเนินงานตามแผน

2.5.4 การประเมินผลงาน ทั้ง input process และ output ของการดำเนินงานตามแผนพัฒนางานบริการ ประเด็นสำคัญที่ต้องการ คือ ผลสรุป (conclusion) ของการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะ (Recommendation) ในการนำสิ่งที่ได้จากการดำเนินงานไปใช้ประโยชน์

2.5.5 การนำผลที่ได้จากการดำเนินงานพัฒนางานบริการไปใช้ประโยชน์ เพื่อให้เกิดผลดี และคุ้มค่าจากการที่ได้ดำเนินงานมา

2.5.6 การติดตาม ประสานงาน และการควบคุม ให้กิจกรรมทั้งหลายดำเนินไปอย่างเหมาะสม สอดคล้องกัน ไม่ซ้ำซ้อน และมีประสิทธิภาพสูงสุด

(สมชาติ โตรักษา, 2543)

2.6 การประเมินผล

มีความสำคัญต่อการพัฒนางานสาธารณสุข 6 ประการ คือ

2.6.1 เพื่อช่วยในการตัดสินใจก่อนจะดำเนินงาน

2.6.2 เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงการดำเนินงาน

2.6.3 เพื่อช่วยตัดสินใจว่าควรขยาย ดำเนินการต่อ หรือยุติการดำเนินงาน

2.6.4 เพื่อเป็นประจักษ์พยาน และเครื่องช่วยสนับสนุนข้อมูลเกี่ยวกับแผนงาน โครงการ ว่าคุ้มค่าและเกิดประโยชน์อย่างไร

2.6.5 เพื่อช่วยสะท้อนให้เห็นสภาพการณ์ในอดีต ว่าแผนพัฒนาสาธารณสุขที่ได้ดำเนินการมาแล้วประสบผลสำเร็จจริงหรือไม่

2.6.6 เพื่อช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและความรู้พื้นฐานในกระบวนการพัฒนาสาธารณสุข

(สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2543)

2.7 การสำรวจสภาวะทันตสุขภาพ

สภาวะโรคฟันผุในฟันน้ำนม ในเด็กอายุ 3 ปี พบเด็กเป็นโรคฟันผุร้อยละ 65.7 โดยมีค่าเฉลี่ยฟันผุ ถอน อุด 3.61 ซึ่งต่อคน กลุ่มอายุ 5-6 ปี พบเป็นโรคฟันน้ำนมผุ ร้อยละ 87.4 มีค่าเฉลี่ยฟันผุ ถอน อุด 5.97 ซึ่งต่อคน ส่วนสภาวะโรคฟันผุในฟันแท้ ในกลุ่มอายุ 12 ปี ใช้เป็นกลุ่มเปรียบ

เทียบความรุนแรงของฟันผุในประเทศต่าง ๆ พบผู้เป็นโรคฟันผุร้อยละ 57.3 มีค่าเฉลี่ยฟันผุ ถอน
อุด 1.64 ซี่ต่อคน (กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย, 2545)

2.8 ข้อสังเกตในเรื่องการประเมินผลของจังหวัดลำปาง

เน้นการประเมินปริมาณงานหรือผลผลิตของกิจกรรม หรือบริการที่เกิดขึ้นแต่ละปีเป็นส่วน
ใหญ่ แต่ยังขาดตัวชี้วัดแสดงผลลัพธ์ที่เกิดจากโครงการหรือกิจกรรมเฉพาะเรื่อง เช่นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพในกลุ่มคนที่ได้รับโปรแกรมความรู้ การลดโรคฟันผุในกลุ่มเด็กที่ได้รับ
การเคลือบหลุมร่องฟัน แม้ว่าจะมีความพยายามวัดผลกระทบ (impact) เป็นภาพรวม โดยดูการ
เปลี่ยนแปลงสถานะสุขภาพช่องปากของประชาชน ด้วยการสำรวจสุขภาพช่องปาก แบบตัดขวาง
ทุก 5 ปีก็ตาม ก็ยากที่จะเชื่อมโยงว่าเป็นผลกระทบเนื่องมาจากกิจกรรมใด หรือบริการใดที่ได้รับ
เพราะผู้ที่เป็นตัวอย่างในการสำรวจมีทั้งผู้ที่เคยและไม่เคยได้รับบริการ (สำนักงานสาธารณสุข
จังหวัดลำปาง กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย, 2541)

2.9 สรุปลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาอิสระเรื่อง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสำหรับการ บริการทันตกรรม โรงพยาบาลเถิน จังหวัดลำปาง

การบริการทันตกรรมของโรงพยาบาลเถิน นอกจากจะมีการบริการทันตกรรมแก่ผู้มารับ
บริการ ในเชิงบำบัดรักษาโดยการตั้งรับอยู่ในโรงพยาบาลแล้ว ยังมีการออกบริการในเชิงรุกโดย
การออกตรวจฟันนักเรียนในโรงเรียน ทุกแห่งจำนวน 44 โรงเรียน และนำผู้มารับบริการทันต
กรรมที่โรงพยาบาลอีกด้วย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจคัดกรองนักเรียนที่ต้องได้รับบริการทันต
กรรมทั้งด้านทันตกรรมป้องกัน โดยการเคลือบหลุมร่องฟัน ฟันกรามแท้ซี่ที่หนึ่ง และทันตกรรม
บำบัดในนักเรียนที่เริ่มมีฟันผุเพื่อจะได้มีนัดมารับการรักษาทางทันตกรรม ก่อนที่โรคจะลุกลามจน
ต้องสูญเสียฟันไป ในการดำเนินงานดังกล่าว ที่ผ่านมา ฝ่ายทันตสาธารณสุขได้มีการจัดเก็บข้อมูล
ในด้านผลงานการให้บริการทันตกรรม เพียงอย่างเดียว ซึ่งทำให้ไม่สามารถวางแผน พัฒนางาน
ทันตสาธารณสุขได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในการพัฒนางานทันตสาธารณสุขนั้น เป็นงานที่ต้อง
ใช้ความรู้ทั้งในด้านการบริการทันตกรรม และในด้านการบริหารจัดการ การวางแผน การควบคุม
คุณภาพ และการประเมินผล เพื่อให้เกิดทันตสุขภาพที่ดีขึ้นของประชาชนในภาพรวม เนื่องจาก
การทำงานทันตสาธารณสุข มีจุดมุ่งหมายอยู่ในระดับชุมชน สังคม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง
มีระบบข้อมูลสถานะทันตสุขภาพที่ถูกต้อง ชัดเจน ทันสมัย เพื่อใช้ในการติดตาม ประเมินผลการ
ดำเนินงาน ประสานงาน สื่อสารให้บุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชนนั้นๆ ได้เกิดความเข้าใจ และ
ตระหนัก ในปัญหา และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมกับชุมชนต่อไป

ดังนั้นการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสำหรับงานทันตกรรม โรงพยาบาลเถิน จึงได้ผสมผสาน
ทั้งระบบฐานข้อมูลสำหรับรวบรวมผลงานบริการ และฐานข้อมูลสถานะทันตสุขภาพ เพื่อใช้ในการ
การวางแผนพัฒนางานทันตสาธารณสุข ควบคุมกำกับและประเมินหน่วยงานที่รับผิดชอบงานทันต
สาธารณสุขในพื้นที่ ได้แก่ สถานีอนามัย ตามแนวทางการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์